قاڵییەیەک بە زمانی گوڵەکانی ئەزموونەکەی دەهۆنێتەوە

خوێندنەوەیەک بۆ کۆشیعری: "قاڵییەک دەناسم لە هەرچی گوڵیەتی ماندووە"

هەندرێن

کۆشیعری: قاڵییەک دەناسم لە هەرچی گوڵیەتی ماندووە
ناوی شاعیر: ڕەزا عەلی پوور
لە بڵاوکراوەکانی: دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم
شوێن: کوردستان _ سلێمانی، 2006

لە سەرتاپای مێژووی ئەدەبدا پرسیاری کردانندی ژیان لە شیعردا، خاڵێکی بنەڕەتی بووە. ئەمڕۆش پەیوەندی نێوان ژیان و شیعر لە جاران بەهەرمێنتر بووە. بەڵام ئەمڕۆ بزاڤێکی شیعریی هەیە کە وەک پێشتر جەخت لەسەر گفتوگۆی تیۆریی و دەقدا ناکاتەوە، بەڵکوو زیاتر ئاوڕ لە وردەکاری هونەریی زاراوەسازیی دەق دەداتەوە. بە واتایەکی تر، ئەو بزاڤە نوێیەی شیعر زیاتر جەخت لەسەر ژیاننامەی دەقنووس دەکاتەوە نەک نێوەڕۆک و تێگەیشتنی ئەدەبی. چونکە ئەمڕۆ، وەک دیاردەیەک، نووسەرگەلێک ژیاننامەی خۆیان دەنووسنەوە. لەبۆیە ڕەخنەگرانی ئەدەب بە گشتی زیاتر سەرنج دەدەنە راستگۆیی و ڕەسەنایەتی ژیاننامەی نووسەر. بەمجۆرە ڕەخنەگری ئەمڕۆکە زارقەڵەباڵغی شاعیری لە کن زۆر گرنگ نییە، بەڵکوو ئەزموونە جیاوازەکەی بۆ گرنگە.
لەو ناکۆییەوە دەکرێ لە ئاستی فەلسەفیدا ئاماژە بە ژاک دێریدا، ژولیا کریستیڤا، ماوریس بلانشۆ، جۆرج باتالی و چەندان هزرڤانی دیکە بکەین کە شوێنپێیان دیارە لە پانتایی ئەو ڕەوتە ڕەخنە نوێیەی کە جەخت لەسەر دەقی ئەدەبی وەک ئەزموونێک لە ژیان دەکەنەوە. هەر لێرەوە گرنگە بڵێین، کە زانەوەی ئەو دیاردە ڕەخنەییە، چەشنە فراژانێکە لەو ئەزموونەی مارتن هایدگەر بە تایبەتی و فێنێمێنۆلۆگیش بە گشتی. هایدگەر لە ڕێگای خوێندنەوەکانی شیعری هۆلدرلین، ریلکا و تاراکل توانی خاکێکی بە پیت بۆ گفتوگۆیەکی دۆستانەی نێوان فەلسەفە و شیعر بئافرێنێ. لە هەمان کاتیشدا ئەو هۆکردانەی کە بەرهەمهێنەری ئەو بزاڤە نوێیەی ڕەخنەی ئەدەبین، بەشێکیان ڕەنگدانەوەی ئەو ڕەوتە هزریی و فەلسەفییەی کە لە ژێر چەتری "پاشنوێگەریی/پۆستمۆدێرنیزم"دا پۆلێن دەکرێ. وەک دەزانین، ئەو ڕەوتە فەلسەفییە بەناو "کۆنتینێنتاڵ"ە لە شەستەکانەوە لە فەرەنسا و ئەڵمانیا سەریهەڵدا و لە هەشتایەکانیشدا بە تەواوی دەنگیدایەوە.
لێ، بە دیوێکی دیکەوە، ئەو دیاردە ڕەخنەیەی کە هەنووکە لە ئارادەیە، پەنگدانەوەی ئەو "قەیران"یە کە مرۆی پاشنوێگەریی دەرگیری بووە. دوای "ئاوابوونی داستانە مەزنەکان"، نووسەری هەنووکە زیاتر سەرقاڵە بە بەرجەستەکردنەوەی داستانی خەمە چکۆڵەکانی خۆیەوە. لەبۆیە لەو ناوکۆییەوە دەکرێ بە هەرمێن بوونی نووسینەوەی ژیاننامە لە جەم نووسەران، وەک جەختکردنەوەیەک لەو خەمە خودیانە بخوێنینەوە، کە مرۆی ئەمڕۆکە بە دەستییەوە دەتلێتەوە.
بەهەمە حاڵ، لێرەدا ئەرکی ئەو کورتیلە نووسینە نییە کە لەسەر ئەو بابەتە چەقببەستێ، لێ حەزمان کرد بەو ئاماژانە، ڕۆشنایەکی بەلەز بپرژێنیە سەر پاشخانی ئەو ڕەوتە ڕەخنە نوێیەوە،

لەو گۆشەنیگایەوە، شاعیر بەدەم شیعراندنی ئەزموونەکەی وا لە مرۆڤ دەکا مرۆڤانەتر بێ، یان بە واتای بلانشۆ، شاعیر هەوڵدەدا ئەو شتانە بە دیار بخات کە خۆیان لە پرۆسەی بە دیارکەوتندان.

بەمجۆرە وشەکان دەبنە کردەیەک و بە نەوا و لەرینەوەکانیان، شوێنپێیەک لە رووبەرێکی بەتاڵدا بەجێدەهێڵن. (#)
لەبۆیە ئەوەی کە وامانلێدەکا لەگەڵ دەرکەوتنی دیمانەی گەردوونی شیعردا بووروووژێین و شاگەشکە بین، خودی زمانە بەخشندەکەیەتی. شیعر لە رێگای زمانەوە ئەزموونگەلی ژیان بەرجەستە دەکاتەوە و بە میواندرارییە چڕەکەی هانماندەدا ئاوێتەی گەردوونە لێکچڕژاوەکەی بین کە لێوانڕێژە لە رەنگە لێکئالاوەکان و دەنگگەلە بەناو یەکدا لەریوەکان. شیعر و زمان لە بەرایڕا پێکڤە لە پێناوی ئاوەدانکردنەوەی ئەو گەردوونە نادیارەدا پەیمان دەبەستن. بەمجۆرە زمان لەم سەفەرە بزۆکەدا دەبێتە رێنیشاندەری شیعر، بەڵام کە شیعر و زمان پێ دەنێنە ناو راڕەوەکانی ئەو گەردوونە نادیارەوە، هەردووکیان لە جەستەیەکی لێکرۆچوو و گفتوگۆیەکی شەپۆلاویدا، ئەزموونێک لە بوون، کە بۆ ئێمە نەبینراو بوو، رادەگەیەنن.
بەڵام لەمەڕ مەیلی ئامادەکردنی ئەزموونێک، وەک چەشنە پێناسەیەک، دەکرێ مرۆ لەسەر ئەویدیکە یان جیاوازی بپەیڤێ؟ ئایا چەقی ئەزموون پابەند نییە بە خودی مێتافیزیکی ئامادەییەوە؟ کەواتە ئەزموونێکی جیاواز لە پێناو دۆزینەوەی نائامادەییەکی پەنهانهەڵگر، رێگایەکی جیاواز، نووسینێک، سەرقاڵە بە دوای ئاوەڵاکردنەوەیەک، یان جوڵاندنی بوونێکی فەرامۆشکراو. هەڵبەتە ئەوە زمانە کە ئەو ئەزموونە ئامادە دەکا. لە هەمان کاتیشدا ئەوە زمانە کە تام و بۆی ئەو ئەزموونە جیاوازە پێناسە دەکا. بە واتایەکی دیکە، ئەوە زمانە کە پێناسە تایبەتمەندییەکەی ئەو ئەزموونە رادەگەیەنێ.

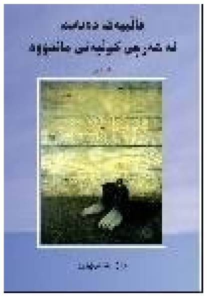

لەم گۆشەنیگایەوە، کە کۆشیعری رەزا عەلیپوور، "قاڵییەک دەناسم لە هەرچی گوڵیەتی ماندووە" دەخوێنمەوە، ئەو چەشنە هزرانەی، کە لەسەرەوە وەک تەرزە روانینێک بۆ شیعر ئاماژەم پێکردن، لە زەینمدا هەڵدەقووڵێن. بۆیە رەزا عەلیپوور لە پانتایی کۆشیعرەکەیدا، کۆی خەمەکانی لە زمانی پەیڤین و بێدەنگیەکی مەیلەو ناباو، وەک تەونکاری مافوور "قاڵییەک" دەچنێتەوە. شەپۆڵەکانی ئەو کۆشیعرە بە دەمڕێوە؛ چنینەوەکانەوە، دەنگەلێک بەناو یەکدا وەردەکا، بەمەش کۆی شێوازەکان؛ زمانی "رۆژانە" و "شیعرییەت"؛ دەنگی ئاخێوەرەکان لە گفتوگۆیە جیاوازەکانیاندا، بە دەم رەوتەنی شەپۆڵەکانی شیعرەکەدا ئامادەیی خۆیان بەرجەستە دەکەنەوە و هەنیەی گەردوونێکی شیعریی رۆشندەکەنەوە. کەواتە ئەو کۆشیعرە دوای ئەوەی ئەرکە سەرەکییەکەی رادەپەڕێنێ؛ واتا بە زمانەکەی پێکهاتە پێکهێنراوەکان تێکدەشکێنێ، ئەوجا بە دەمڕێوە، لە پێناو چڕکردنەوەی ئەزموونە تایبەتمەندییەکەی خۆی، گەردوونە شیعرییەتەکەی دەخەملێنێ و ئامادە دەکا. لێرەوە دەتوانین بە دەستەواییکردنی واتایەکی ڤیتگنشتاین بڵێین، کە لە نێوان کەرەسەی زمانی "ئەدەب" و "زمانی رۆژانە"دا جیاوازییەکی کەرەسەیی نییە، بەلکوو لە کاتی پیادەکردندا وشە و رستەکان لە ناوکۆییەکی نوێدا دەردەکەون و وەک نائاشنایەک خۆیان دەنوێنن. بەمجۆرە کاتێک پەیڤەکان وەک پەیف دەبنە کردە؛ کاتێک نەوای پەیڤ و رستەکان شێوەی ناوەکی و دەرکی خۆیان بە دیار دەخەن و قووڕسایی خۆیان بەرجەستە دەکەنەوە، کە

مەرجیش نییە ئەو پەیڤ و رستانە نوێنەرایەتی شتێکی دیاریکراو، بینراو، دیمەنێکی واقیعی ژیان بکەن، لە هیکرا شیعریەت ئامادە دەبێ.
لەم دیدەرا دەبین رەزا عەلیپوور، بە ئاپۆرەکردنی خەیالاَندن، بیرۆکە و ئامادەیی کۆی دەنگەکان، کە هەندێ جار کەسەکان بە شێوازی ئاخاوتنی سەرزارەکی و هەندێ جاریش بە شێوازێک لە فەلسەفاندن و بیرڕۆیی دەردەکەون، زمانی رۆژانە و دیمەنی واقیعی تێکدەشکێنێ و دواجاریش تەواوی ئەو دیمەن و دەنگانە ئاوێتەی شەپۆڵدانەکانی شیعرەکە دەبن، لێرەدا دەبێ بێژم، ئاپۆرەی ئەو دەنگانەی کە بە شێوازی سنەیی، یان بە نەوای خۆماڵییانە دەپەیڤین، چێژی خوێندنەوە تامدارتر دەکەن و لەگەڵ دەربڕینە خۆرسکییەکانیانەوە، ئەتمۆسفێری شوێنکات؛ واتا جوڵە خۆیان، تام و رەنگ، شێوەی شەقام و ماڵ، لە پایناتی کۆشعرەکەدا ئامادە دەکەن. بەمجۆرە ئەم کۆشیعرە بە ئامادەییە چڕایەتییەکەی، تێرامانە باوەکان بە نامۆ دەکا و بەمەش خوێنەر بەرەو گەردوونێکی نوێ پەلکێشدەکا. هەڵبەتە یەکێک لەو خاسڵەتانەی شیعر، هەر ئەو ئاکاری بە نامۆکردنەیە کە مرۆڤ هاندەدا بە شێوازێکی جیاواز لە پێشوو، پرسیار بکا، هاوکاتیش بە شێوەیەکی جیاواز بەرسڤ بداتەوە.
هەڵبەتە شیعر خۆی زمانێکە لەناو زماندا. بۆیە بە سروشتە چڕایەتییەکەی ئاوازێکی شەپۆڵدارە. کۆشیعری "قاڵییەک دەناسم لە هەرچی گوڵیەتی ماندووە"، بە ئاوێزانییەک لە ئامادەیی فرە زماندا، کە ئەو زمانگەلە تاوێک بە نیگایەکی سوریالی، شۆخی، بێهوودە و تاوێکیش بە رامانێکی هی دڵێ و هزراندنەوە، بەرەو شەپۆڵەکانی شیعرییەت ملدەنێن. بە دەمرێوە نەوا، هەناسە و هەڵچوونەکانی شاعیر و هاوسەفەرەکانی؛ خەمگەلی شاعیر و ئەو دەنگانەی کە لە ئاستی سەفەرە بوونگەراییە شیعرییەکەیدان. هەموویان لە چڕبوونەوەیەکدا ئامادە دەبن و خەمە بوونگەرایەکانیان دەچننەوە. بۆیە:

"دیتن یانی کۆکردنەوەی مەودا
دانانی شتەکان لەوێ لە جێی خۆی
یان تۆکماندنی مەودا
یا خۆ هەڵبەستنی نوتفەی زەڕڕە..." ل37

بەڵام ئەم "قاڵی"یە لە شیعریەتە بۆ ئەوەی سەبووریەک بۆ ئەو "ماندوو" بوونە دەستەبەر بکا، لە هۆکردی بزوان دەهزرێ، بەمەش چێژێکی تامنەکراو بە خودی رۆیشتن بەرەو سەرەتایەکان دەبەخشێ. هاوکاتیش بە ئامادە بوونی نامە، وەک ئاسۆیەک بۆ پەیوەندییەکان، رازانکارییەکی شیعری بە"غەریبی" دەبەخشێ. بە

"سەرەتا دانیشتن بۆ ماشێن دامەزرا
غەریبی لە ئەسلا
بۆ نامە داهێنرا،
رێگایەکم نییە بۆ نەڕۆیشتن..." ل26

لەبۆیە خوێنەر لەبەردەم تەرزە "قاڵییەک"ە، کە خەریکە ئەزموونێکی چڕ دەچنێتەوە. لەوێ لەناو ئەو تەونکارییەی کە بەدەست چڕایەتیەکی شاعرانەوەوە، کە "**... بۆ رەزا ئەوەندە مردنە و من منە و ئامادە/ئەویشیان بۆ دنیا بەم شیعرە/خۆش ئەدواو عەیبەکان؟**"، دۆشداماوە، زایەڵەی پەیڤەکان بەناو یەکدا وەدەردەبن و دواجاریش لە زرینگانەوەیەکی تێکئالاودا، موژدەی گەردوونێکی جودا، رادەگەیەنن. لەو گۆشەنیگایەوە کۆشیعر؛ کۆخەمی رەزا عەلی پوور، شێوازێکە لە کردانندنی خەم بۆ ویستی ژیان، یان

ئەو کۆخەمە هەر خۆی ژیانێکە. هەر بۆیە لەو کۆشیعردا زمان هەندێک جار بەرەواژوو، بێ منەت، تێکشکاو ... دەپەیڤێ تاوەکوو تامی رەسەنایەتی ئەو ئەزموونە بە گەردوونێ ئەو "قالّی"یە بوونهێڵەگرە ببەخشێ. بۆیە لە رەوتی شەپۆڵە بزۆکەکانی ئەو هەڵچوون و داچوونەی کاروانی شیعری رەزا عەلی پووردا، رەنگ و ئاوازی شیعریەت نایانەوێ بە رامانێکی راهاتوو، خوێندنەوەیەکی باو، کە ئەزموونگەلی شیعری "ئەودیو و ئەمدیوی" کوردی فێری کردووین، خۆیان بدەنە دەستەوە.
دەبا لێرەدا ئەوەش بڵێم، کە وێرای ئەوەی کە ئەمرۆ گۆڤار و وەشاندنەکانی کورد لە بڕەودان، کەچی پانتاییەکانی ئەو گۆڤار و وەشاندنانە، بەتاڵە لە ئامادەیی رەخنە و ئاوڕدانەوە لە ئەزموونە جوانەکانی دەقی کوردی. لە کاتێکدا دەبوو ئەو گۆڤار و رۆژنامانەی کوردی، لە بری ئەو زارقەڵەباڵغییەی، کە بەشێکی زۆریان بێتام و بێسوودن، تەرخان بکەن بۆ خوێندنەوە و ئاوڕدانەوەی لە ئەزموونگەلێکی وەک ئەو کۆشیعرە. بەڵام لەبەر ئەوەی کە ئەو بەناو رەخنە و وەشاندنە فرانەی کوردی هێشتا پێکهاتەیەکی خێڵەکی و کێبەرکێی بازرگانی لە پشتەوەیان ئامادەیە، بۆیە خەمی ئەو گۆڤار و بەناو رەخنەگرانەش هەر پەسندانی ئێل و ئەشیرەتەکەی خۆیان و پڕکردنەوەی ئارەزووە رووکەشەکانی خۆیانە . لێرەوە تاوەکوو ئەو پێکهاتە خێڵەکییە رۆشنبیرییەی ئێمە تێکنەشکێنرێت، ئەوە چاوەڕوانیکردنی ئەو تەرزە رەخنە و رەخنەگرە چاوەڕوانکراوە، تەنیا بێهوودەییە. بەهەمە حاڵ.

کەواتە دەکرێ بێژین، کە "قاڵییەک دەناسم لە هەرچی گوڵیەتی ماندووە"، لە کێبەرکێی کاریگەرییەکانی نێوان واقیع و هزراندن، نیگەرانی و ماخولیا، پەیڤین و بێدەنگیدا، لە دایک بووە، یان رەنگدانەوەی ئەزموونێکە، کە "ماندووە" بە دەست ئەو شێوازە شیعرییە باوانەی ئاوزەکانی خۆی، بە دەست ئەو شارەی کە "ژنێکی لێ تەنگە"، لەوەش خەمینتر "بووکۆکە"یەک کە خەمی "شکان"ی منداڵییەتی خودی شیعر یان شیعریەتی خوشک، لە شیعردا دەئەزموونێنێ. بە دەست "نیشتمان" کە هیچ وتنێکی لەسەر مەحاڵە...هتد. کەواتە؛

"وابزانم من رەزا
باوەڕ کەن ماندوو بووم
ئەوەندەی شاعیرم" ل12

لێ دوای گشت ئەو هەموو "ماندوو" بوونانەی ئەو "قاڵییە"، ئێمەش ماندوو بە دەست دڵەلەرزەی دانانی ئەو "مەربەعە" ماندوو دەبین، کە شەپۆڵی شیعر دەرفەت نادە لەسەر دانیشین. بۆیە ئەزموونی عەلی پوور، بەوە دەمانکاتە هاوخەمی خۆیەوە، کە کێشەی شیعر ئەوەیە کە "**هەموو شتێ لە حەجمێکا کۆتایی هات/ حەجمێک بە ئەستووری یەک لاپەڕەی رۆژنامەیەک**"، کەواتە مرۆڤ "**مەجبوورە بە تاقەتەوە/ماتڵی هیچێک**" بێ.

"قاڵییەک دەناسم لە هەرچی گوڵیەتی ماندووە" بە ئەزموونێک لە جیاوازی؛ نەوا و وێنەگەلێکی مەیلەو ناباو لە رەوانبێژی و پەیڤین زمانەکەی مشتوماڵ دەکا، هەڵبەتە بە گوێرەی ئاگاداری من، ئەو شێوازە شیعرییە، بە تایبەتی لە رۆهەڵات، دیاردەیەکی نوێیە. هەرچەندە کۆمەڵێ هەوڵی پێشتر هەن کە کاریان لەسەر قووڕسایی زمان تێکشکاندن کردووە، یان هەوڵیانداوە بە رازانکاریی زمان شیعر بخەملێنن. وەلێ رەزا عەلی پوور هەوڵدەدا ئەو مەودایانەی کە لەبەردەم ئەو تەرزە ئەزموونە شیعرە بەتاڵ ماوەتەوە، بە پرشنگگەلی ئەو کۆشیعرە پڕ بکاتەوە و تاوکوو گەردوونێکی جودا ئاوەڵا بکاتەوە، یان پانتاییەک بۆ زمانێکی نامۆ، گەردوونێکی بەتاڵ، ئاوەدان بکاتەوە. ئەو کۆشیعرە زایەڵەیەک لە خەمێکی رەمەکی و

خود دەربڕینێکی ئیرۆنینانە و تێهزرینێک لە پەیوەندییە ئاشنا و دوورەکان بەناو یەکدا وەردەبن. بەمجۆرە ئەم کۆشیعرە، بە دەم ڕەوتی شەپۆڵدانی زمانەکەوەیەوە، کە هەندێ جار شێوە زمانێکی "ڕۆژانە"، وەک هەناسەدانێکی ئەم کاروانە شیعرییە، ئامادە دەبن و لە هیکرا لە پێچ و ڕاڕەوەکانی زمانی "شیعرییەت"دا چڕدەبنەوە، بە ئاوەڵاییەک میوانداریی گەردوونەکەی خۆیمان دەکا. لەوێدا زمان وێنە سرک و ڕەمەکی و هێڵە ستوونی و زیکزاکییەکانی ئەزموونە شیعرییەکەی مینا قاڵبییەک دەچنێتەوە و گەردوونەکەی نمایش دەکا.

"گەلاوێژ پێم ئەڵێ:
نامرووەت دەستێک بێنە بە خەیاڵما
کەوشەکانم بە هەدەرەوە بەفریون،
پەپوولە بە خەتی قژتەوە ئەنیشێ:
گیانی گیا
لە کوێدا بینووسم هەڵنەفرێ!؟
پێم وابێ بیناسن،
گەلاوێژ هەر هەمان عوبووری تەیرێکە
بە هەس و نیەسما داکوتراو." ل23

ئەوەتا بە دەم ڕستە ڕستەی تەونێکەوە، شەپۆڵی زمان و نمایشکردنی هێشووە شیعرییەتیەکانەوە، ڕامانمان بە دیار دیمەنێکی چینیەوەی گفتوگۆیەکی بوونگەرایانە ئاوەڵا دەبێتەوە. ڕەزا لەو کۆپلە شیعرەدا، هەروەک بە هەمان تەرز سەرتاپای کۆشیعرەکەی، وەک بەرزبوونەوە و نزمبوونەوەی شەپۆلی سترانێک، یان کۆپلە کۆپلەی پەیڤین و بێدەنگی دەنگگەلێکی بەدەمرێوە، ئەزموونە شیعرەکەی دەخەملێنێ؛ دەهۆنێتەوە، تاوەکوو ئەو گەردوونە نادیارەمان بۆ ئامادە بکا.
بەمجۆرە "گەلاوێژ" بە دەم گوڵچنینی "قاڵی"یەکەیەوە "ماندووە" نەک خودی "قاڵی"یەکە، لەبۆیە لە نێوان سنووری ئامادە بوونی هەست و جەستەدا، لە نێوان شەپۆڵ و مەنگیدا، ژیان دەستێکی گەرەکە تاوەکوو "خەیاڵە" کەمۆیە ورووژاوەکانی ناو شیعرەکەدا بژێتەوە. وەلێ لە مەیلی ئەو دەستەدا "پەپوولە بە خەتی قژ"یەوە هەڵدەنیشێ. بەمەش ئەزموونی شیعریەت بە فڕینێک لە وێنەی "تەیرێک" بوونە بە جوڵە دەکەوێ و پێناسەیەک ڕادەگەیەنێ. وێڕای ئەمەش، لە ڕەوتی شیعرەکەدا "پشیلە"ی ناو خەیاڵ دەبێتە گفتوگۆیەکی نێوان و دەنگی منی شیعر و "جۆیس"دا. لێ بەدەست نامۆیی پرسیاری "جۆیس"وە زمان بە نامۆکردنی خۆی، ڕامانمان بە ورووژاوی ڕادچڵەکێنێ.
وەلێ پێشتر شیعر "دێرێک" وەک بازن بۆ دەستەکانی پێشناز دەکا، هاوکاتیش وێدەچێ لە بەردەم فڕینی خەیاڵ و گفتوگۆی دەنگەکانی ئەو ئەزموونە شیعریەدا، ئاسمان و سەربان لێکرۆچوو بن و تاقەکەیان بتەننەوە:

"دێرێک لە دەستەکانتەوە ئاڵێنە
خوا هێشتا
نیشتەجێی ئاسمانی خۆش ئەوێ
ئاسمان لەسەر تاقەکەدایە
یان سەربان!" ل8

خوێنەر لەگەڵ دووبارە بوونەوەی ئەو کۆپلانەی، کە هەردەڵێی تێهەڵچوونەوەی شەپۆلی نەوای دەنگی بەڕێوەی شیعرەکەیە، یان زرینگانەوەی دەستپێکردنی چینێکی ترە لە تەونچنی مافوورەکە، دەکەوێتە ناو گەردوونێکی نامۆی رازاوەی شیعری، پەیڤینێکی زایەڵدار و بێدەنگ. لە گەردوونی ئەو ئەزموونە شیعرییەدا، زمان و جوڵەکان لە پەیوەندییەکی تۆراوی هۆگردا دەسازێن و بە دەست لە ملانێی شەپۆلی رامان و لەرینەوەکان، لەگەڵ خۆیاندا هەڵماندەگرن. کەچی رەنگە "قاڵییەک دەناسم لە هەرجی گوڵیەتی ماندووە"، ماندوو بوونەکەی لە حەسرەتی ئەو ئاسمانە بێ کە "حەوشە دیوارەکانی خۆش ناوێ". لەو مڕکێش مڕکێشەی نێوان ئاسمان و زەوییدا، کە زمان سەرقاڵە لە یەکاتیەکدا یەکیانبخات، تاوەکوو جارێکی تر "پلیکانەکان " لە خەواندنی شیعردا جوڵەکان بکەونە شەپۆڵدان و زمان باخچەکانی گەردوون برازێنێتەوە:

"ئەبێ جارێکی تر
پلیکانەکان بخەوم
یان بگریم
تا پشیلەیەک لە زەینما بپشکۆێ..." ل10

لێ وێڕای ئەوەی زمان و شێوازی "قاڵییەک لە هەرچی گوڵیەتی ماندووە"، گەردوونەی بە زمان ئامادە کردووە، وەلێ هەر لە سەرەتای ئەو کاروانە شیعریەدا، هەنیەمان بە وشەگەلێک دەکەوێ، کە رەنگە بە هۆی عارەبی زانینی خوێنەری باشووری کوردستان، مایەی پرینگانەوەیەک بن. هەرچەندە رەنگە بۆ خوێنەری رۆژهەڵاتی کوردستان و خودی شاعیری ئەو کۆشیعرەش، بە هۆی مەیسەر نەبوونی خوێندنی زمانی کوردی لە زارۆکایەتی و فرچکگرتن بە زمانی بێگانەوە، ئەو پەیڤگەلە عارەبییە بە فارسیکراونە کە لە سەرتاپای ئەو کۆشیعرەدا تاو ناتاوێک ساتمەیان لێدەکەین، بە خەوش نەزانرێن، لێ پەیڤگەلێکی وەک "مورەبەع، زەروورەت، ئیدامە، ئەسڵ، حەجم، عەدەد، سقووت، حاشیە، ئینتها، ستح، مسداق و... هتد"، کە گشتیان عارەبین، وەک چۆن وشگەلێکی فارسی وەک "خاکستەر، فردەوس، خیابان، جومبش، جەڕەیان و ... هتد"، کە بەشێک لە نووسەر و شاعیرانی باشوور، بە هۆی زاڵبوونی زمانی فارسی لەسەریان بەکاریدەهێنن، بۆ خوێنەری فارسیزانی کوردی رۆژهەڵات عەنتیکە بنوێنن، بە هەمان تەرزیش فرە ئامادەیی ئەو پەیڤانە لە دەقێکی شیعرییدا، رازانکاری/ئێستێتیکیەتی شیعرەکە دەڕووشێنن . هاودەمیش، لە روانگەی ئەوەی کە شیعر خەمی خەملاندن و داڕشتنی زمانێکی پەتی نەتەوەیەکە، لەبۆیە هەبوونی ئەو هەموو وشەگەلە ناکوردیانە، لەبەردەم باڵادەستی زمانێکی سەپێنراو نیگەرانمان دەکەن.

وێڕای مەیلەو پێویستی ئاماژە کردنمان بەو ئاستەنگە زمانییە، بەڵام ئەو کۆشیعرە بە ئامادەیی رامانە چڕ، وێنەگەلە نامۆ، دیمەنە ژیکەڵە، خەم بزۆک و جوانکارییەکانی دیکەوە، ئەو خەوشە زمانییە تێکدەشکێنێ. بەمجۆرە بە دەم هاوسەفەری شیعر و زمانەوە لەگەڵ گەیشتن بە ناخی ئەو گەردوونەدا، کە سنوورێکە لە نێوان هەست و رامانگەل، نێوان جەستە و روح، خوشک، باوک، جیرانە کیژ... هتد، وەک دەنگگەلێک تێکەڵی یەکتر دەبن و روانیمان بە ئە دیمانەی ئەو ئەزموونە شیعرییە شاگەشکە دەبێ و ئاوەڵا دەبێتەوە. بە واتایەکی دیکە، خوێنەر لەگەڵ گەیشتن بە دیمانەی ئەو ئەزموونە شیعرە، ئەگەر ئامادە بێ لەو یەکاتییەی بوون بهزرێ یان رابمێنێ، دەتوانێ رۆبچێتە ناو بوونایەتییەکەی، کە ئەو دەقە شیعرییە وەک "قاڵییەک"، وێڕای ئەوەش "لە هەرچی گوڵیەتی ماندووە" چنیوویەتەوە. دواجاریش شاعیر لەسەر کورسییەک بەدەم رەوتی چنینەوەی ئەزموونە جیاوازەکەیەوە، میوانی گەردوونێکی بەرهەڵدراومان دەکا:

"دەرگاکە هەڕاکە
پێم ئەوت:
خانم گیان بێ زەحمەت
تا ئێرە شاعیرم
خیابان ئەمناسن
لەم کووچە بەرەوخوار
حەز دەکەم
لە خۆما هەر خۆمم..."

هاوینی 2006
ستۆکهۆلم

22_23، Nr *Aiolos*, 2004, (#) سەبەرەت بەو دیاردە رەخنەیە نوێیە بڕوانە: گۆڤاری
. شایەنی باسە، ئەم دوو گۆڤارە بە زمانی سوێدین و وەک دوو وەرزنامە تایبەتن *Res publicka*
1998, nr 39،
بە بواری فەلسەفی، تیوریی و رەخنەی ئەدەبی.
هەروا بۆ زیاتر ئاشنا بوون بە ئەزموونی بلانشۆ بڕوان کتێبی:
Horace Engdahl، Lund 1991 وەرگێرانی ”essäer” Maurice Blanchot, ,